

Paideia

Παιδεία

ISSN 2657-8670

Unikatowy Identyfikator Czasopisma: 201493

ISBN 978-83-61140-97-9

Paideia

Παιδεία

Nr 5/2023

Wydawnictwo Collegium Verum
Warszawa 2023

REDAKTOR NACZELNY

Dr hab. Mikołaj Krasnodębski, prof. Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Głogowie (historia filozofii i edukacji, filozofia wychowania, redakcja językowa: j. niemiecki, j. rosyjski, j. ukraiński).

REDAKCJA

Dr Teresa Stankiewicz (zastępca redaktora naczelnego, filozofia, pedagogika, teologia, redakcja językowa: j. polski)

Dr Stefan Szary (filozofia współczesna, redakcja językowa: j. niemiecki)

Dr Marek Stankiewicz (antropologia kulturowa, redakcja językowa: j. angielski)

Dr Grzegorz Baczewski (etyka, bioetyka, redakcja językowa: greka, łacina, j. angielski, j. francuski, j. włoski, j. hiszpański)

RADA NAUKOWA

Prof. dr hab. Artur Andrzejuk, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego

Prof. dr hab. Stanisław Gałkowski, Akademia Filozoficzno-Pedagogiczna „Ignatianum”
w Krakowie

Prof. dr hab. Mieczysław Gogacz, emerytowany prof. Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego (członek honorowy)

Ks. prof. dr hab. Romuald Jaworski, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego

Prof. dr hab. Henryk Kiereś, Katolicki Uniwersytet Lubelski

Prof. dr hab. Maria Kulitaeva, Państwowy Uniwersytet w Charkowie (Ukraina)

Prof. dr hab. Nataliya Losyeva, Państwowy Uniwersytet Mikołaja Gogola w Niżynie (Ukraina); Uniwersytet w Barcelonie (Hiszpania)

Prof. dr hab. Eva Naništová, Pan-European University w Bratysławie (Słowacja)

Ks. prof. dr hab. Marian Nowak, Katolicki Uniwersytet Lubelski

Ks. prof. dr hab. Tomasz Stępień, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego

Prof. dr hab. Adam A. Zych, Uniwersytet Wrocławski

Dr hab. Marek Budajczak, prof. Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Dr hab. Henryk Gasiul, prof. Akademii Handlowej Nauk Stosowanych w Radomiu

Dr hab. Rafał Godoń, prof. Uniwersytetu Warszawskiego

Ks. dr hab. Kazimierz Gryżenia SDB, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego

Dr hab. Barbara Kiereś, prof. Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego

s. Dr hab. Maria Loyola Opiela BDNP, prof. Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego

Doc. dr hab. Andrej Rajský, prof. Trnavska Univerzita (Słowacja)

Dr hab. Tomasz Rudowski, emerytowany prof. Uniwersytetu Warszawskiego

Dr hab. Sławomir Sztobryn, prof. Akademii Techniczno-Humanistyczna w Bielsko-Białej

Dr hab. Marcin Wasilewski, prof. Akademii im. Jakuba z Paradyża w Gorzowie Wielkopolskim

Dr hab. Alicja Żywczok, prof. Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach

s. Dr Hedvig Deák, Papieski Uniwersytet Św. Tomasza z Akwinu (Angelicum), Rzym (Włochy), Collegium Sapientia, Budapeszt (Węgry)

Dr Indira Dzaganja, prof. Suchumi State University, Tbilisi (Gruzja)

Dr Sławomira Lisewska, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Głogowie

Dr Izabela Rutkowska, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Głogowie

Dr Anna Szudra-Barszcz, Katolicki Uniwersytet Lubelski

Dr Joanna Wolf, Uniwersytet Wiedeński (Austria)

Mgr Imre Polgár, Meggen (Szwajcaria) – absolwent Uniwersytetu w Zagrzebiu

PROJEKT OKŁADKI

Przygotowanie: Wydawnictwo von Borowiecky

Na okładce *Szkoła Ateńska* Rafaela: Wikipedia, Domana publiczna.

SKŁAD I ŁAMANIE

Wydawnictwo von Borowiecky

DRUK I OPRAWA

ELPIL, Siedlce

Czasopismo recenzowane

RECENZENCI TOMU

dr hab. Jacek Kulbaka, prof. Akademii Pedagogiki Specjalnej w Warszawie.

dr hab. Michał Zembrzuski, prof. UKSW w Warszawie.

PAIDEIA w wykazie czasopism naukowych dn. 21.12.2021 pod pozycją nr 32677 (unikatowy identyfikator czasopisma 201493) posiada 40 pkt. Rocznik przypisany jest do dyscyplin naukowych: FILOZOFIA, PEDAGOGIKA i indeksowany w: PBN, POL-index, POLONA, Index Copernicus, ERIH +.

Czasopismo jest dostępne online na stronie: <https://collegiumverum.pl/paideia/>

Poprzedni tytuł periodyku wydawany w latach 2009-2018: "Zeszyty Naukowe Szkoły Wyższej Przymierza Rodzin — Seria Pedagogiczna" (ISSN: 2082-2944)

Wydawnictwo Collegium Verum w Warszawie

ul. Marii Grzegorzewskiej 10

02-778 Warszawa

Tel. (+48) 22 644 07 97

SPIS TREŚCI

PRZEDMOWA	13
Mikołaj Krasnodębski, WSPOMNIENIE — ŚP. PROFESOR MIECZYŚŁAW GOGACZ (1926–2022)	19
ROZPRAWY	25
Stefan Szary, ŹRÓDŁA I GRANICE TERAPII FILOZOFICZNEJ	27
Urszula Wolska, PRAGNIENIE DUCHOWOŚCI — CZYM JEST ŻYCIE DUCHOWE CZŁOWIEKA?	43
Grzegorz Wąchoł, Leszek Wanat, PERSPEKTYWA <i>λόγος</i> I <i>ἀρετή</i> W PROCESIE INTEGRACJI OSÓB Z DYSFUNKCJAMI PSYCHICZNYMI	67
Teresa Stankiewicz, EPISTEMOLOGICZNE I ANTROPOLOGICZNE ASPEKTY PROJEKTOWANIA UNIWERSALNEGO	89
Aneta Szlama, ARYSTOTELESA SZCZĘŚCIE JAKO DOBRO NAJWYŻSZE A MORALNA KONDYCJA CZŁOWIEKA POSTMODERNISTYCZNEGO	113
Mikołaj Krasnodębski, FILOZOFICZNE ROZMOWY LECZĄCE DUSZĘ. SENEKI <i>LISTY MORALNE DO LUCYLIUSZA</i> JAKO TRAKTAT TERAPEUTYCZNY	137
Izabella Andrzejuk, MIŁOŚĆ <i>CARITAS</i> JAKO MOTYW SŁUŻENIA DRUGIEMU CZŁOWIEKOWI W UJĘCIU ŚW. TOMASZA Z AKWINU	169

Agnieszka Gondek, RÓŻNE OBLCZA MIŁOŚCI W ŚWIETLE UJĘĆ MIECZYŚLAWA GOGACZA, CLIVE'A STAPLESA LEWISA ORAZ O. FELIKSA WOJCIECHA BEDNARSKIEGO OP	181
Alicja Żywczoł, PRZEZORNOŚĆ JAKO WŁAŚCIWOŚĆ CNOTY. DOCIEKANIA ARETOLOGICZNE I PEDAGOGICZNE W KONTEKŚCIE POGLĄDÓW ARNOLDA GEULINCXA (1625–1669)	211
Marina Saltykowa–Wolkowicz (Maryna Saltykova–Vaukovich), ANALIZA WYBRANYCH PROBLEMÓW WYCHOWAWCZYCH W UJĘCIU MORALNO–TEOLOGICZNYM W.W. ZEŃKOWSKIEGO (1881–1962), K.D. USZYŃSKIEGO (1823–1871) I O. PORYFIRYJA Z GÓRY ATOS (1906–1991)	235
Piotr Szyszowski, PATRIOTYZM, MĘSTWO I ETYKA ŻOŁNIERSKA W UJĘCIU O. JÓZEFA BOCHEŃSKIEGO OP (1902–1995)	251
Aleksander Posacki SJ, METODA PEDAGOGICZNA MARIII MONTESSORI — „KOŃ TROJAŃSKI” W EDUKACJI?	279
Anna Breś, CZŁOWIEK JAKO „BYT NIEDOKOŃCZONY” W PRAKSEOLOGICZNEJ TEORII WYCHOWANIA DIETRICHA BENNERA	313
Jakub Rawski, O POTRZEBIE I PERSPEKTYWIE NAUCZANIA ROMANTYZMU W POLSKIEJ SZKOLE W UJĘCIU DYDAKTYCZNYM ORAZ PEDAGOGICZNYM	333
VADEMECUM FILOZOFII WYCHOWANIA, KULTURY I EDUKACJI	357
Edmund Bojanowski (1814–1871), O WAŻNOŚCI WYCHOWANIA W OGÓLE I O WYCHOWANIU W OCHRONACH	359

Woroniecki Jacek OP, („O RADOŚCI”) KOMENTARZE DO WYBRANYCH KWESTII <i>SUMY TEOLOGICZNEJ</i> ŚW. TOMASZA (II–II)	379
Mieczysław Gogacz, ZAGROŻENIE INTELEKTU. DOMINUJĄCE PRĄDY UMYSŁOWE	393
RECENZJE, SPRAWOZDANIA, VARIA	417
EWA AGNIESZKA PICHOLA, <i>Agnieszka Gondek, Filozofia wychowania. Filozofia jako podstawa wykształcenia ogólnego w szkole średniej</i>	419
MATEUSZ PENCZEK, <i>Alicja Żywczok, Bogumiła Bobik, Pedagogika analityczna. Od porządkowania wiedzy naukowej do odkrywania jej nowych obszarów</i>	425
GRZEGORZ BACZEWSKI, <i>Zbigniew Zdunowski, Filozofia jest ciekawa. Z ćwiczeniami dla lubiących myśleć</i>	433
GRZEGORZ BACZEWSKI, <i>Izabela Rutkowska, Przez zastłonę ciała</i>	441
INFORMACJE DLA AUTORÓW	447
Wydawnictwo Collegium Verum	451

TABLE OF CONTENTS

Foreword	13
Mikołaj Krasnodębski, <i>Remembrance: The Professor Mieczysław Gogacz (1926–2022)</i>	19
DISSERTATIONS	25
Stefan Szary, <i>The sources and limits of philosophical therapy</i>	27
Urszula Wolska, <i>Desire for spirituality — what is human spiritual life?</i>	43
Grzegorz Wąchol, Leszek Wanat, <i>Perspective of λόγος and ἀρετή in the integration process of persons with mental disorders</i>	67
Teresa Stankiewicz, <i>Epistemological and anthropological aspects of universal design</i>	89
Aneta Szlama, <i>Aristotelian happiness as the highest good and moral condition of postmodern man</i>	113
Mikołaj Krasnodębski, <i>Philosophical conversations that heal the soul. Seneca’s “Moral letters to Lucilius” as a therapeutic treatise</i>	137
Izabella Andrzejuk, <i>The love caritas as a motive of serving the other man in the Thomas Aquinas’s account</i>	169
Agnieszka Gondek, <i>Different faces of love in the light of view of Mieczysław Gogacz, Clive Staples Lewis and Feliks Wojciech Bednarski OP</i>	181

Alicja Żywczok, <i>Prudence as a property of virtue. Aretological and pedagogical inquiries in the context of the views of Arnold Geulincx (1625–1669)</i>	211
Marina Saltykova–Wolkowicz (Maryna Saltykova–Vaukovich), <i>Analysis of selected educational problems in the moral–theological approach of W.W. Zenkowsky (1881–1962), K.D. Uhzynski (1823–1871) and fr Porifyry from Atos (1906–1991)</i>	235
Piotr Szyszkowski, <i>Patriotism, fortitude and soldier ethics in the point of fr Józef Bocheński (1902–1995)</i>	251
Aleksander Posacki, <i>The pedagogical method of Maria Montessori — the “trojan horse” in education?</i>	279
Anna Breś, <i>Human as an „unfinished being” in praxeological upbringing theory by Dietrich Benner</i>	313
Jakub Rawski, <i>On the need and perspective of teaching romanticism in the Polish school in terms of didactics and pedagogy</i>	333
VADEMECUM OF PHILOSOPHY OF EDUCATION, CULTURE AND EDUCATION	357
Edmund Bojanowski (1814–1871), <i>On the importance of education in general and on education in protection</i>	359
Jacek Woroniecki OP (1878–1949), <i>About joy. Commentaries on selected issues of the “Summa Theologiae” of St. Thomas (II–II)</i>	379
Mieczysław Gogacz (1926–2022), <i>A threat to the intellect. Dominant mental currents</i>	393

BOOK REVIEWS, REPORTS, VARIA	417
<i>EWA AGNIESZKA PICHOLA, Agnieszka Gondek, Philosophy of education. Philosophy as the basis of general education in secondary school</i>	419
<i>MATEUSZ PENCZEK, Alicja Żywczok, Bogumiła Bobik, Analytical pedagogy. From organizing scientific knowledge to discovering its new areas</i>	425
<i>GRZEGORZ BACZEWSKI, Zbigniew Zdunowski, Philosophy is interesting. With exercises for those who like to think</i>	433
<i>GRZEGORZ BACZEWSKI, Izabela Rutkowska, Through the veil of the body</i>	441
Information for authors	447
Publishing house Collegium Verum	449

PRZEDMOWA

W dniu 13 września 2022 roku zmarł prof. zw. dr hab. Mieczysław Gogacz — wybitny filozof, historyk filozofii, twórca tomizmu konsekwentnego, etyki chronienia osób i realistycznej pedagogiki oraz Honorowy Członek Rady Naukowej „Paidei”. Mieczysław Gogacz był nie tylko wybitnym uczonym, ale przede wszystkim szlachetnym człowiekiem... Rodzinie Pana Profesora, Jego Przyjaciołom i Opiekunom, Współpracownikom i Uczniom Redakcja „Paidei” składa kondolencje.

Ponieważ dorobek tego uczonego został szeroko omówiony przez Jego uczniów w wielu publikacjach naukowych, pracach dyplomowych i awansowych (od licencjatu począwszy do habilitacji włącznie), ograniczam się do krótkiego, ale bardzo osobistego wspomnienia osoby Pana Profesora. Wspomnienie to otwiera niniejszy numer.

Piąty numer rocznika „Paideia” został zdominowany przez teksty o charakterze terapeutycznym. W dziale *Rozprawy* zostało opublikowanych czternaście rozpraw, z których aż sześć to prace z zakresu terapii filozoficznej. Pozostałe tradycyjnie wiążą się z filozofią wychowania, historią myśli pedagogicznej oraz etyką wychowania i dydaktyką. *Rozprawy* otwiera artykuł dr. Stefana Szarego, prof. Wyższej Szkoły Edukacji i Terapii im. prof. Kazimiery Milanowskiej w Poznaniu, pt. *Źródła i granice terapii filozoficznej*, który nie tylko uzasadnia konieczność i potrzebę uprawiania terapii filozoficznej, ale także, co wydaje się może nawet ważniejsze, zauważa jej ograniczenia i granice, wyznaczone przez problemy przerastające jej kompetencje. Te ograniczenia wyznacza nie tylko jej warsztat, ale również zawodowa uczciwość. Terapia filozoficzna nie może bowiem zastąpić psychologii, psychiatrii czy terapii psychologicznej. Nie wystarczy bowiem wysoki poziom altruizmu, żeby w sposób kompetentny komuś pomóc i nie zaszkodzić.

Kolejny tekst, autorstwa dr Urszuli Wolskiej, teoretyka i praktyka terapii filozoficznej, autorki licznych tekstów, w tym publikowanych na łamach „Paidei”, zatytułowany *Pragnienie duchowości — czym jest życie duchowe człowieka?*, przekonuje Czytelników, iż ludzka duchowość stanowi właściwe środowisko

człowieka, w którym może on poznać samego siebie, odpowiedzieć na pytanie: *kim jestem?* Uprawa duchowości nie należy tylko do teoretycznej refleksji nad człowiekiem, jego egzystencją i kondycją. Przeciwnie, jest czymś praktycznym, przekładającym się na konkret ludzkiego życia. Antyczna i klasyczna filozofia stanowią inspirujące źródło dla współczesnej terapii — w tym terapii filozoficznej. Wydaje się zatem, iż mieli rację stoicy, Epikur i Plutarch z Cheroni, podkreślający, że filozofia nie lecząca ludzkiej duszy, nie jest filozofią godną uwagi. Za nimi problem ten dostrzegają autorzy współcześni, parający się terapią filozoficzną. Jednym z nich jest Lech Ostasz piszący, że „tradycja ta [filozofia antyczna i klasyczna — uzup. MK] chroni również przed nadmiarem ideologii, a ideologie różnej maści, są przez ludzi stosowane na co dzień łatwo i chętnie — większość w ogóle ich nie dostrzega”¹.

Egzemplifikację tak ujętej filozofii praktycznej znajdujemy w artykule *Perspektywa λόγος i ἀρετή w procesie integracji osób z dysfunkcjami psychicznymi*, autorstwa dr. Grzegorza Wąchola i dr. Leszka Wanata. Autorzy sięgający do logoterapii, areteologii i filozofii dialogu, obrazują, w jaki sposób terapia filozoficzna może stać się narzędziem wspomagającym pracę specjalistów — psychologa, terapeuty, psychiatry czy duchownego.

Z kolei dr Teresa Stankiewicz, prorektor Collegium Verum, w tekście pt. *Epistemologiczne i antropologiczne aspekty projektowania uniwersalnego* podkreśla godność osoby z niepełnosprawnościami i wypływający z tego szacunek do niej i jej afirmację. W artykule znajdujemy metafizykę i teorię poznania niepełnosprawności. Autorka zaznacza, że subiektywny odbiór rzeczywistości, w tym osób z niepełnosprawnościami, nie wpływa na ich obiektywną strukturę bytową, na fakt, że są osobami i w związku z tym posiadają z niezbywalną godność. W konsekwencji należy zapewnić im godne warunki, dostosowane do ich duchowo-fizycznych możliwości, także na polu edukacji. Wydaje się, że liderzy edukacji włączającej, pomimo że kierują się szlachetną troską o wyrównanie szans niepełnosprawnych, nie do końca liczą się z trudnościami adaptacyjnymi, które te osoby muszą przejść w tzw. zwyczajnej szkole, a wraz z nimi ich rówieśnicy i sami pedagodzy. Czytając artykuł Stankiewicz, możemy zapytać *cui bono?* Komu ma służyć pedagogika włączająca i inkluzyjna? W tekście znajdujemy wiele odniesień do problematyki terapeutycznej.

¹ L. Ostasz, *Psychoterapia filozoficzna. O usprawnianiu rozumu i leczeniu duszy*, Warszawa 2011, s. 9.

Mgr Aneta Szlama, nauczycielka etyki, praktykująca terapię filozoficzną, w pracy pt. *Arystoteles a koncepcja szczęścia jako dobra najwyższego a kondycja współczesnego człowieka w kontekście terapeutycznym* podejmuje ważny problem eudajmonizmu, próbując nakłonić do refleksji nad tym, czy współczesny, postmodernistyczny człowiek odrzucający *logos* i *arete* może być szczęśliwy? Nie pozostawiając nas tylko z pozostawioną przez siebie *aporią*, wskazuje na rolę terapii filozoficznej w życiu codziennym, także na drogach poszukiwania własnej eudajmonii — szczęścia.

Dr hab. Mikołaj Krasnodębski, prof. PWSZ w Głogowie, przedstawia wątki terapeutyczne zawarte w wybranych pismach Seneki Młodszego. Jego artykuł *Filozoficzne rozmowy leczące duszę. Seneki „Listy moralne do Lucyliusza” jako traktat terapeutyczny* wskazuje na ewolucję stoicyzmu, dokonaną w myśli Seneki oraz jej humanistyczny, uniwersalny i praktyczny wymiar na gruncie terapeutyczno-moralnej. Filozofia moralna Seneki może prowadzić do *metanoi*, ponieważ stanowi nie tylko poradnik dla Lucyliusza, ale przede wszystkim „rachunek sumienia” i rozliczenie się z własnym życiem samego jej autora, mającego świadomość, że jego dni są policzone, a własne życie było pełne wad i błędów, co łatwiej ocenić z tej ostatecznej perspektywy. *Listy moralne* niemal w całości można potraktować jako poradnik z zakresu terapii filozoficznej.

Dr Izabella Andrzejuk z Bielskiej Akademii Nauk Stosowanych im. Jana Pawła II w Białej Podlaskiej pisze o *Miłości caritas jako motywie służenia drugiemu człowiekowi według św. Tomasza z Akwinu*. Ten tekst jest cennym wprowadzeniem do filozoficznej teorii relacji osobowych, która w swojej istocie stanowi *clou* etyki chronienia osób oraz realistycznej terapii filozoficznej. *Caritas* wprowadza w relację osobową, rozwijającą i chroniącą osobowe powiązania.

Z kolei dr Agnieszka Gondek, członek Naukowego Towarzystwa Tomistycznego, w artykule *Różne oblicza miłości w świetle ujęć Mieczysława Gogacza (1926–2022), Clive’a Staples’a Lewis’a (1898–1963) oraz Feliksa Wojciecha Bednarskiego OP (1911–2006)* rozwija problematykę osobowej relacji miłości w ujęciu tych trzech wybitnych uczonych i twórców kultury. Artykuł ten jest uzupełnieniem rozważań podjętych przez I. Andrzejuk.

W artykule dr hab. Alicji Żywczok, prof. Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, pt. *Przezorność jako własność cnoty. Dociekania areteologiczne i pedagogiczne w kontekście poglądów Arnolda Geulincxa (1625–1669)* znajdujemy

kontynuację jej badań² nad aretologią flamandzko–niderlandzkiego filozofa i lekarza. Szczególnie cenna wydaje się podejmowana przez niego problematyka przezorności, która ma swoje zastosowanie w procesie rozwoju moralnego człowieka, jego wychowania oraz samowychowania. Ponadto warto sięgać do wciąż drogocennej skarbnicy, jaką jest aretologia prowadząca do uprawy intelektu i woli człowieka.

Problematykę wychowawczą w duchu areteologicznej uprawy człowieka podejmuje także dr hab. Marina Saltykowa–Wolkowicz z Uniwersytetu Przyrodniczo–Humanistycznego w Siedlcach w tekście pt. *Analiza wybranych problemów wychowania w ujęciu moralno–teologicznym W. W. Zeńkowskiego (1881–1962), K. D. Uszyńskiego (1823–1871) i o. Poryfiryja z Góry Atos (1906–1991)*. Autorka sięga w nim do filozofii neopłatońskiej, stanowiącej fundament teologii i pedagogiki prawosławnej, które prowadzą do harmonii duszy i jej powrotu do zjednoczenia się ze swoim źródłem — Bogiem. Artykuł nie tylko informuje o założeniach prawosławnej aretologii, ale pokazuje, iż jest ona uniwersalną drogą do integralnej uprawy człowieka — *paidei*.

Z kolei mgr Piotr Szyszkowski, nauczyciel wychowania fizycznego, sportsmen i trener tenisa, przypomina nam o etyce wojskowej i aretologii wybitnego logika i sowietologa w tekście pt. *Cnota męstwa w ujęciu J.M. Bocheńskiego OP (1905–1995)*. Ten artykuł, w związku z wojną na Ukrainie i agresją Rosji, wskazuje na aktualność myśli Bocheńskiego, zmuszając Czytelnika do refleksji nad znaczeniem patriotyzmu, obrony Ojczyzny, poświęcenia dla niej oraz męstwa na polu bitwy, a także nad wychowaniem żołnierza. Można go dedykować nie tylko obrońcom Ojczyzny i służbom mundurowym...

Artykuł dra hab. Aleksandra Posackiego SJ pt. *Metoda pedagogiczna Marii Montessori (1870–1972) — koń trojański w edukacji?* otwiera bardzo ważną dyskusję na temat teoretycznych podstaw metody pedagogicznej włoskiej pedagog. Powszechnie znane, wprowadzone przez nią pomoce dydaktyczne i metoda raczej nie budzą zastrzeżeń na gruncie praktycznym jako przydatne w pracy z dziećmi posiadającymi deficyty w nauce. Teoria, w tym „filozofia”, na której Montessori zbudowała swój pedagogiczny „system” nie doczekały się jednak całościowego i krytycznego opracowania. Taką próbę podejmuje A. Po-

² W czwartym numerze „Paidei” autorka opublikowała artykuł: *Gratyfikacje płynące z życia dobrego. Refleksje inspirowane poglądami etycznymi Arnolda Geulincxa (1624–1669)*.

sacki. W artykule znajduje się między innymi odpowiedź na pytanie, czym jest „kosmiczna edukacja”? Píše on także o kontrowersyjnych związkach Włoszki z Heleną Bławatską, Anną Besant, Rudolfem Steinerem czy Benonito Mussolinim, o wpływie teozofii, antropozofii na teoretyczno-filozoficzne podstawy jej pedagogiki. Sądzę, że niniejszy artykuł może być zachętą do merytorycznej dyskusji pomiędzy zwolennikami i krytykami metody włoskiej pedagog, a forum wymiany argumentów mogą być łamy „Paidei”.

W kolejnym artykule *Człowiek jako „byt niedokończony” w prakseologicznej teorii wychowania Dietricha Bennera* dr Anna Breś, dziekan Wydziału Pedagogiki i Psychologii Akademii Humanistyczno-Ekonomicznej w Łodzi, omawia zagadnienie *praxis* w pedagogice niemieckiego pedagoga, nawiązującego do poglądów Kanta i Herbart. Człowiek jako „byt niedokończony” potrzebuje *paidei* jako uprawy jego człowieczeństwa — uprawy integralnej obejmującej jego istotę i istnienie (*esse*), duszę, ciało, egzystencję oraz podmiotowane relacje.

W ostatnim artykule dr Jakub Rawski z Instytutu Humanistycznego PWSZ w Głogowie pisze *O potrzebie i perspektywie nauczania romantyzmu w polskiej szkole w ujęciu dydaktycznym oraz pedagogicznym*. Autor w sugestywny sposób przekonuje, że w polskiej szkole nie należy rezygnować z recepcji dzieł polskich romantyków. Ich prace stanowią bowiem kod kulturowy, bez którego młody człowiek może mieć problem ze zrozumieniem swojej kulturowej tożsamości, a *Pan Tadeusz*, *Balladyna*, czy *Nie-boska komedia* nie muszą być i nie są utworami anachronicznymi, które nie znajdują zainteresowania u młodego odbiorcy.

W dziale *VADEMECUM FILOZOFII WYCHOWANIA, KULTURY I EDUKACJI* zostały zamieszczone trzy teksty. Pierwszy to wybrane fragmenty z dzieł Edmunda Bojanowskiego (1814–1871) zatytułowane: *O ważności wychowania w ogóle i o wychowaniu w ochronkach*. Wyboru dokonała s. dr hab. Maria Loyola Opieła BDNP, prof. Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II. Drugi to dotychczas nieopublikowany rękopis fragmentu komentarza Jacka Woronieckiego OP do *Summy teologii* Akwinaty. Trzeci zaś to fragment książki Mieczysława Gogacza *Obrona intelektu* z roku 1969, dotyczący zagrożeń intelektu.

W dziale *RECENZJE, SPRAWOZDANIA, VARIA* zostały opublikowane cztery recenzje: dr Ewy Picholi (Agnieszka Anna Gondek: *Filozofia wychowania. Filozofia jako podstawa wykształcenia ogólnego w szkole średniej*, Wydawnictwo Naukowego Towarzystwa Tomistycznego, Warszawa 2022), dr. Mateusza Penczek (Alicja Żywczok, Bogumiła Bobik, *Pedagogika analityczna. Od porządkowania*

wiedzy naukowej do odkrywania jej nowych obszarów, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2022) oraz dr. Grzegorza Baczewskiego (Zbigniew Zdunowski, *Filozofia jest ciekawa. Z ćwiczeniami dla lubiących myśleć*, Wydawnictwo von borowiecky, Radzymin 2011; Izabela Rutkowska, *Przez zasłone ciała. Symbolika ciała Jezusa w obrazie Bożego Miłosierdzia i w „Dzienniczku” św. Faustyny Kowalskiej*, Wydawnictwo Teologii Politycznej, Warszawa 2022).

Kończąc, składam podziękowanie Recenzentom niniejszego tomu: Dr. hab. Jackowi Kulbace, prof. Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej i Dr. hab. Michałowi Zembrzuskiemu, prof. Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego za recenzowanie tomu i za ich cenne uwagi oraz Wydawnictwu za skład i przygotowanie periodyku do druku. Dziękuję również Prorektor Collegium Verum dr. Teresie Stankiewicz za jej cenne sugestie, które zgłosiła po przejrzaniu niniejszego numeru oraz dr. Grzegorzowi Baczewskiemu za fachową korektę angielskich tłumaczeń.

Szczególne podziękowania składam na ręce ojców: dr. Łukasza Wiśniewskiego OP — Prowincjała Polskiej Prowincji Dominikanów i dr. Ireneusza Wysokińskiego OP — Archiwisty Prowincji za zgodę na opublikowanie oraz s. dr. Gabrieli Wisztubie OP za udostępnienie rękopisu o. Jacka Woronieckiego.

w lutym 2023

Mikołaj Krasnodębski
Redaktor naczelny